

FALUKÉPEK

KARY JÓZSEF

BÉLAPÁTFALVA ÉS A KÁBELTELEVÍZIÓ

(Részletek a szerző "Egy helyi tömegközlelési eszköz a kulturális menedzsment hálójában – BÉLAPÁTFALVAI KÁBELTELEVÍZIÓ" – című szakdolgozatából.)

A nemzeti és nemzetközi televíziózással szemben a kábelkommunikáció a polgárok információhoz jutását, a lokális társadalmi életbe való bekapcsolódását, a "mi tudatot" erősíti.

Nem hihetjük, hogy csak egy hatékony műszaki megoldás gyorsütemű terjedéséről van szó. Ellenkezőleg, egy érték-váltási folyamat részeként a kábelkommunikáció egy alkalmas eszköz a globalizációs folyamatok hatásainak gyengítésére, a demokratikus fejlődés társadalmi részvételre alapuló fenntartására, a helyi társadalom, a lokalitástudat mint érték tudatosítására, erősítésére.

Bélapátfalva helyi társadalmának néhány jellemzője

Lakónépessége 3 500 fő. Jelenleg közös képviselőtestülettel és körjegyzőséggel rendelkezik.

A község Egertől északra 20 km-re fekszik. Közúton és vasúton egyaránt jól megközelíthető. A vasúti szárnyvonal Putnokig köti össze a településeket. A vasúti menetrend nem igazodik az iskola- és munkakezdéshez. A vonalon a személyszállítás minimális. A piroskának nevezett motorvonat télen egy, nyáron kétfő kocsival közlekedik. A cementgyártással összefüggő ipari szállítás miatt nem merült fel a vasútvonal megszüntetésének gondolata. A lakosság legfőbb közlekedési eszköze az autóbusz. A járatok indulási gyakorisága megfelelő, a menetidő átlagosan 20 perc. A főváros közvetlen elérhetősége Budapest felé orientálja a továbbtanulókat és a munkakeresőket.

Az útikönyvekben a cisztercita apátság és a korábbi keménycserépgyártás nyer említést. Mindkét dologra nagyon büszkék az itt élők. Észak felé haladva található Szilvásvárad, mint idegenforgalmi látványosság – Fátyol vízesés, Lipicai ménes, pisztrángos.

Az átmenő idegenforgalom, ha kis mértékben is, de segíti a község népszerűsítését és hozzájárul a megélhetéshez is. A szálláshelyek értékesítéséből, a csoportos étkeztetéséből, a bakancsos turizmus vásárlásaiból származó bevételek évről-évre növekszenek. Az itt élők életfeltételeit azonban alapvetően a cementipar határozza meg. A Cement- és Mészművek Bélapátfalvai Rt. eredményessége a település jövőjét is befolyásolja. Az alapanyag hosszú évtizedekig biztosított, a Békő hegység kiváló nyersanyagot ad. A korábban használatos lépcsőzetes hegyművelési technika, ha meg is bontotta a hegyegységét, ma már megszokott látványként az itt élők elfogadják, és szépnak tartják. A helyi szóhasználat a Békő hegyet Csonka hegynek is nevezi. A környék védett flórája és faunája sok látogatót vonz. A természeti értékek között meg kell említeni a gyári tavat. A mesterséges képződmény a régi cementgyár ipari vízellátását biztosította. Ma már ilyen funkciója nincs. A gyár és az önkormányzat közös erőfeszítésének eredményeként mára üdülőhellyé alakult. Népszerűsége évről-évre növekszik. A vikendházak száma meghaladja a kétszázat. Biztosított az áram, a pormentes út, a sátorverésre és tűzra-

kásra alkalmas hely. A nem túl nagy vízfelület használatában jól megegyeznek a hidegvíz kedvelő fürdőzők és a horgászok.

A cementgyártás nem tartozik a környezetkímélő technológiák közé. A régi cementgyár nagy mértékben terhelte porral a falut. A régebbi építésű házak tetőzetének cserepei ma is szürkék a megkötött cementportól. A több tízmillió környezetvédelmi beruházás meghozta eredményét. A mai mért portterhelési értékek jóval a szabvány által megengedett értékek alatt maradnak. Végző soron tehát jól megfér az ipari technológia és az idegenforgalom egymás mellett.

Az életkorfa nem mutat kedvező képet. A település folyamatosan öregszik. A lakónépesség száma enye emelkedést mutat. A születési ráta magasabb, minimálisan magasabb, mint a halálozási. A lakónépesség növekedése további két okra vezethető vissza. Egyfelől a 70-es, 80-as években Egerbe a nagy lakótelepekre beköltözők visszaáramlása felgyorsult. A dráguló városi élet, és az elhaló rokonság üresen hagyott családi háza visszatelepülésre ösztönöznek. Nagy vonzerőt jelent a nagy kert, az állattartás lehetősége. A lakosságszámot ha nem számottevő mértékben is, de növeli az önkormányzat nagyfokú szociális érzékenysége. A cigánycsaládok életkörülményeik átmeneti romlása árán is vállalják a betelepülést. A közeli városhoz és a környező településekhez képest sűrűbb szövésű szociális háló legalább a szerény megélhetést biztosítja.

Az iskolai végzettség tekintetében a település adatai kedvező képet mutatnak. A körzetközponti szerepkörből szükségszerűen adódik, hogy a hasonló nagyságrendű községekhez képest magasabb a humán értelmiségek aránya, valamint a gimnáziumot és szakközépiskolát végzettké. A cementgyár működésével magyarázhatom, hogy a műszaki értelmiség száma magas. Az iskolai végzettség ilyen kedvező összetétele kedvezően befolyásolja a település közéletét. A más településekről bejárók száma csekély és egyre csökken. A munkáltató utazási költségtérítési kötelezettsége a bejárók számának növekedését nem segíti, inkább gátolja.

A munkanélküliség megjelent a településen is. A meghatározó munkaadó dolgozói létszáma három évvel ezelőtt még 1 200 körül mozgott, jelenleg a foglalkoztatottak száma alatta van az 500-nak. A nagymértékű csökkenés nem járt együtt tömeges elbocsátásokkal. A cég, amíg lehetett élt a kordelvezményes nyugdíjazás intézményével. A vállalatot önként elhagyók helyét nem töltötte be újjal. A munkafegyelem szigorításával függ össze, hogy nem csekély azoknak a száma, akik azért kerültek ki a gyárból, mert megszegték a munkahelyi szabályokat.

A foglalkoztatottság teljes képéhez hozzátartozik, hogy a munkaképes korú lakosság egy része – megközelítőleg 10 % – reggelenként két irányban indul dolgozni. Egerben a Finomszerelvénygyár, a VILATI, az Egri Dohánygyár foglalkoztatja a legtöbb helyi lakost. A másik irányban Ózd és Borsodnádásd az uticél. Az átalakulások, leépítések vesztesei között sok az eljáró. Mára a munkanélküliség feszítő gondná vált. A munkanélküliségi ráta közelíti a 15 %-ot. Az önkor-

mányzat közmunkásként legfeljebb 20 főt képes foglalkoztatni. Helyben új munkahelyek lassan teremődnek.

Az induló vállalkozások egy része kényszervállalkozás. Legfőbb céljuk a család megélhetőségének biztosítása, alkalmazottak foglalkoztatására nem igen kerül sor. Fokozatosan növekszik a pályakezdő munkanélküliek száma is. Közülük egyre többen élnek az átképzés lehetőségével. A munkanélküliséggel összefüggően folyamatosan növekszik az állattartók száma és a föld megbecsültsége is.

A község annak ellenére, hogy palóc területen fekszik, szinte hagyomány nélküli. Saját viselete, népdalkincse, mely örökíthető lenne, nincsen. Saját hagyomány megteremtésére ma már nincs lehetőség, mégis vannak erőfeszítések, melyek a helyi kulturális életbe kívánják integrálni a népszínházi korábbi sikereket, a népdalköri tevékenységet, vagy újfajta nem folklóralapú hagyományokat kívánnak teremteni. Ilyenek a falunapok, az egyházi ünnepek, népiünnepélyek.

A település lakói a vérségi kapcsolatok ápolására nagy gondot fordítanak. A meghatározó tősgyökeres családok – Barta, Bercz, Csuhány, Mikó, Bera magyar, Baranyi, Balázs, Oláh, Barkóczy, Illés cigány – egyes ágait máig ragadványcsokkakkal különböztetik meg. A nagycsalád mint gazdasági egység ma már nem jellemzi a községet. Ez magyarázható a föld igen alacsony aranykorona értékével, a kedvezőtlen termőhelyi adottságokkal. A családok a mezőgazdasági munkát a gyári munka melletti jövedelem-kiegészítő tevékenységként végezték. A nagycsaládra jellemző építkezési forma már nem lelhető fel. A helyben található olcsó építkezési anyagok, a szabad telkek nagy száma a nagycsaládos lét-ellen hatottak. A nagycsalád mint gazdálkodóegység az újonnan induló vállalkozásoknál módosult formában jelenik meg.

A párválasztásnál a családok közötti kapcsolatok nem meghatározóak. A szűkebb-tágabb rokonság azonban hagyományosan részt vállal a fiatalok önálló lakáshoz jutásának segítésében. Él mind a mai napig a kalákában építkezés hagyománya. A "családi közmunkában" megszolgált napokat mindenki számon tartja, s elvárja a viszonzást.

A szokásjog alapján a keresztelés, bérmlálás, áldozás a rokonságon belül történik. A felelősségvállalás egy életre szól. Az idősebbek a fiatalokat szüleik révén azonosítják, s aszerint, hogy ki kinek a keresztgyereke. A rokonság tagjaira nagy terhek rovdódnak. Ajándékot illik adni az életpálya egy-egy állomásához kapcsolódva: lakodalomkor, az óvodai, általános iskolai, középiskolai ballakáskor, felsőoktatási intézmény befejezésekor, bevonulásnál, születésnapon, karácsonykor, húsvétkor. A sokfajta kötelezettséget a rokonság számon tartja, és előrelátható takarékossgal teremt elő a szükséges pénzt. A családokon belül a nők regisztrálják a kapott és adott ajándékok mennyiségét és értékét. Nagy gondot fordítanak a reálérték megőrzésére. Legújabb divat szerint az inflációs rátával is kalkulálnak az adandó ajándék értékének megállapításánál.

A rokonság tagjai igyekeznek egymáshoz közel lakni. Ha lehetséges, megosztják a telket, vagy elköltözés esetén megvásárolják a szomszédos portát.

A családok közötti versengés mindenki számára érzékelhető megnyilvánulási formája a lakodalom. A menet útvonala, a kapott ajándékok mennyisége, a fiataloknak épített vagy vásárolt lakás nagysága, a menyecske táncon kapott pénz összege, a nászút uticélja és időtartama, az ételsor, a csomagolt sütemények mennyisége sokáig beszédtema, és alkalmas

arra, hogy a faluközösségben megszerzett helyet stabilizálja. Nem ritka a csütörtöktől vasárnapig tartó lakodalom sem.

A falu sajátos jellemzője a cigányság magas arányszáma, 14 % tartozik e kisebbséghez. Jelenleg két nagyobb tömbben élnek. A Nagykötél – a szállítószalagról kapta nevét – újonnan megnyitott településrész. Kisebb értékű ingatlanokat vásároltak faluszerte, beköltöztek a gyári lakótelepre és az új lakótelep lakásaiba. Az arra érdemesnek tartott cigánycsaládok településen belüli mobilitását az önkormányzat is segítette. Alapvető ellentét a cigányság és a magyarság között nincsen. A munkáslét mint azonos élethelyzet a különbségeket inkább elmosza, mintsem növeli. Belső ellentétek azonban gátolják összefogásukat. A cigánysoron élők irigyek a Nagykötelen élőkre. A Nagykötelen élők a magyarokéhoz hasonló nagy házat építettek, s ha nehezen is, de fenntartják. Az itt élők kevesebb gyermeket nevelnek, a gyermekek iskoláztatására nagyobb gondot fordítanak, munkahelyükhöz a legvégsőkig ragaszkodnak. A cigányságot tömörítő két civil szerveződés is a lakóhely alapján verbuválódott. Alacsony szakképzettségük vagy szakképzetlenségük miatt őket sújtotta először a munkanélküliség. Bár megélhetésük egyre nehezebbé válik, számos módon segítenek magukon. Az erdőről hozott tűzelő, az alkalmi munkavégzés, a szociális segélyek, albérlő befogadása a családok megélhetését ha alacsony szinten is, de biztosítja. Felnevelési keretben több mint húsz fő nemrég fejezte be általános iskolai tanulmányait. A nyolc osztály hiánya kizárta őket az átképzésben való részvétel lehetőségéből. A lemorzsolódás szinte minimális volt.

A hivatkozott két cigány civil szervezet egymással is verseng. Együttműködésük hiányával volt magyarázható az első kisebbségi önkormányzati választás sikertelensége.

A település lakói a római katolikus vallást követik. Más vallás képviselői csak elvétve vannak jelen. A szocialista építőiparban dolgozó munkásság nem igen gyakorolta vallását. Korábban önálló nagyközségi pártbizottság és önálló gyári pártbizottság működött a községben. A megyeszékhely akkori pártbizottságai sok kádert csábítottak el vezetőnek vagy apparátusi dolgozóknak. Neveztek is a falut annak idején kis Moszkvának. A nép nyelve találóan utalt arra, hogy milyen erősen volt jelen a párt az emberek életében. Egy korábbi nem reprezentatív felmérés adatai szerint a felnőtt lakosság több mint egyharmada sorolta magát a "vallásos vagyok a magam módján" kategóriába. A rendszerváltás nem hozta meg a tőle remélt eredményt a vallásosság gyakorlásában. A templomba járók zöme ma is az idős korosztályból tevődik ki. A nők gyakrabban vannak jelen a miséken mint a férfiak. A keresztelések, bérmlálások, áldozások száma mérsékelt növekedést mutat. A beindult hittanoktatásban 40 gyerek vesz részt, az iskolai tanulók nem több mint 10 %-a. Az egyházi esküvők száma növekedett. A presbiteri tanács jó kapcsolatot alakított ki a helyi önkormányzattal. Az egyház a helyi társadalomban fokozatosan erősödő pozícióját azt önkormányzattól kapott pénzügyi támogatások révén tovább erősíti.

Megtörtént a volt egyházi iskolarész felújítása, a parókia is megszüpült, a templom-átalakítás is helyi közérdekként fogalmazódott meg. Az egyházi szolgálatot esperes végzi.

Működési területe öt település. Meghatározó személyiség, aki közvetlenül az első választások idején helyben megalakult KDNP-re is befolyást gyakorolt. A hittanoktatás újraindulása idején határozottan képviselte az egyházi nézetet: Nem fogadható el oktatásra az a gyermek, akinek szülei nem gya-

korolják vallásukat, vagy nem élnek keresztény életet. A gyermekek érdekében kerülendő a kettős nevelés. A temető üzemeltetése a szokásjognak megfelelően egyházi feladat. A műemlék apátság egyházi tulajdon. Karbantartásához az Országos Műemléki Felügyelőség egyre csökkenő mértékű támogatást biztosít. Külföldi támogatásban bízva a ciszterek kísérletet tettek az apátság életre keltésére, a rend visszatelepülésére. Az építkezés feltételei azonban nem voltak biztosítottak, a rend képviselői országán belül másutt telepedtek meg.

A pártosodás csak az első választások időszakában jellemezte a települést. Az MSZMP nagy létszámmal volt jelen, tömegbázisa is jelentős volt. A mintegy 400 fős tagság a kettéválást követően erősen lecsökkent. Az MSZP összcsen nyolc fővel alakult meg, támogatottsága is igen alacsony volt. Az akkori tagság nem igen értette meg az átalakulás – szétválás szükségességét. Az átigazolások időszakában a tagság több mint fele elveszett, s azóta sem vállal tagsági kötődést egyetlen párthoz sem. A párt iránti szimpátia azonban mindkét választáson megmutatkozott a leadott voksokban. Az SZDSZ nagy aktivitással, fiatalos lendülettel, a kampány minden eszközét felhasználva korteskedett. Az országgyűlési képviselőjelölt menedzselésére fordított rengeteg energia, a nem azonos súlyú tagi tehervállalás és anyagi áldozatvállalás megosztotta a helyi alapszervezetet. A liberális elv alkalmazása a tagfelvételnél a tagság felhígulását eredményezte. A lumpen elemek pártszínben megjelenése a szimpatizánsokat eltérítette még a holdudvarból is. Az első önkormányzati választáson a párt gyakorlatilag felmorzsolódott. A KDNP hathatós megyei támogatással alakult meg. Tagsága a gyenge szervezeti élet miatt nem volt kitapintható. Az első parlamenti választások idején a választókeretből az SZDSZ, a KDNP és az MDF színeiben jutottak be a parlamentbe. Az MDF-nek helyi szervezete nem alakult. A FIDESZ csak néhány szimpatizánst tudott szerezni. A kisgazdák meg sem jelentek a településen alapszervezet létrehozásának igényével. A második parlamenti képviselőválasztás eredményei az MSZP és az SZDSZ elsöprő győzelmére engedtek következtetni. A pártok ebben az időben már nem rendelkeztek helyi alapszervezettel.

Az önkormányzati képviselőtestület összetétele az első alkalommal sajátosan alakult. A jelöltek zömmel függetlenként indultak, valamelyik párt támogatásával. A KDNP 3 helyet szerzett, az MSZMP támogatásával 3 fő jutott be, az akkoriiban már erősnek mondható Parabola Társaság egy képviselői helyet szerzett. Az SZDSZ és az MSZP támogatottjai nem kaptak annyi szavazatot, hogy képviselőjük lehessen. A település polgármestere függetlenként elsöprő győzelmet aratott. Helyi születésű, dolgozott a gyárban, volt pártbizottsági titkár, volt tanácselnök, elismertsége, életútja, humánus életfelfogása, egyedüli jelöltsége alapján biztos lehetett polgármesteri székében. A testület nem pártalapú. Nem is lehet az, mert a képviselők alól időközben eltűntek a helyi szervezetek. A képviselők saját értékrendjüket követve szavaztak. Az egyéni programok gyorsan összezsúfolódtak. Az elképzelések zöme a tanácsi rendszerben megkezdett infrastrukturális beruházások befejezését tűzte ki célú, és a közvetlen lakóhelyi környezet többi településrészétől való elmaradásának csökkentését. A polgárok a pártpropaganda ellenére személyes szimpátia alapján döntöttek. Az első választáson a lakosság közel száz százaléka vett részt. A falu lakói józan megfontolással a folyamatosságra, a kiszámíthatóságra, a lassú változásra szavaztak. A második önkormányzati választáson a választói

magatartás nem változott. Az első képviselő testületből csak három korábbi tag esett ki.

A civil szervezetek száma az első választások óta nem növekedett. A település meghatározó szervezete a Parabola Társaság Közművelődési Egyesület. Nagysága az előny és a hátránya. A társaságba belépés automatikus, hiszen a kábeltelevízióhoz való hozzájutás feltétele a tagsági viszony. A helyi közélet meghatározó tényezője, hiszen a társaság üzemelteti a helyi csatornát. A tagok aktivitása és érdeklődése a belépést követő első félévben nagy, utána mozgatásuk nehézkes. Kiismerik magukat a rendszerben, szolgáltatás fogyasztókká válnak. Jogaik gyakorlását biztosítottnak látják a felhatalmazott elnökségen keresztül. A társaság alkalmas arra, hogy teljes egészében megjelenítse a település érdekstruktúráját.

A cigányszervezetek száma kettő. Az egyiket a Megyei Cigányszövetség, a másikat a Lungo Drom hívta életre. Az utóbbi az első ellenlábasként jött létre. Tagságuk száma összesen 150 fő. Mindkét szervezet folyamatosan vezetőség válságban van. Közgyűlés közgyűlést követ. A rokonságok egymással vetélkedve harcolnak a vezetésért. Alapvető feladataikat az érdekérvényesítésben fogalmazták meg. Részt kértek és kaptak a segélyek elosztásának véleményezésében. Külön-külön hoztak létre zenei együttest. Kulturális életük megpezdült, több cigánybált szerveztek, meghívott folklóregyüttesek találkozóinak voltak házigazdái. Az első önkormányzati ciklusban felmerült a részönkormányzat létrehozásának igénye is. Ezzel azonban a képviselőtestület nem értett egyet.

A szabadidős Társaság a teniszezni, focizni szeretőket tömöríti. Célkitűzésük szerint a folyamatos testedzés feltételeinek megteremtésén fáradoznak. Tagjai elsősorban a középkorosztályt képviselik. Az öregfiúk csapata jó eredményeket ér el. A tenisz oktatásával új sportágat honosítottak meg. A tagság lazán szervezett, mégis meghatározó eleme a helyi társadalomnak, mert a tagok között több vállalkozót, értelmiségit találunk.

Az Építők SC és szakosztályainak taglétszáma meghaladja a 200 főt. Eredményeikre büszke a település minden lakója. Kezelésükben működik a sport- és a tekepálya. Ez utóbbit a tekecsapat Szuper Ligába kerülése miatt fejleszteni volt szükséges. Kiépítésre került a második vonal is. A közel tízmilliós beruházás a cementgyár és az önkormányzat közös erőfeszítésének eredménye. A működtetés költségeit is közösen vállalják. Szinte minden szakosztályban megnőtt a más-honnan igazoltak száma. Az asztalitenisz szakosztály már csak nevében bélapátfalvai, helyből igazolt játékosai már nincsen. Az egyesületi élet igen aktív, hagyományai kialakultak. A részközgyűlések, közgyűlések rendszeresek. A sportügyek mellett rendre napirendre kerülnek a település közügyei is.

Az önvédelmi csoport megjelenése a rendszerváltás terméke. Létszámuk a kezdeti 50-ről mára 20 főre csökkent. Járőrözeceik rendszeresek. A felderítetlenül maradt bűncselekmények számának csökkenésében jelentős szerepet játszanak. Tagságukat a középkorosztály adja. A helyi közéletben megjelenésük esetleges.

Az önkormányzati lakótelep lakásainak cladásával függ össze a két lakásszövetkezet léte. A 187 család ezeken a szervezeteken keresztül is képes bekapcsolódni a község életébe. Képesek saját érdekeiket sikerrel becsatornázni az önkormányzat döntési folyamataiba. A lakótelepek közötti közterület tisztántartása, karbantartása, a távfűtés problémái, a díjak kezelése, a szemétszállítás, a közvilágítás sokszor kerül téma-

ként a képviselőtestület elé.

A gyári tó környékén osztott telkek tulajdonosai a Környezetvédelmi Szövetségbe tömörülnek. A több mint 200 családot magába foglaló szervezet elsődleges célja a tó és környékének fejlesztése, az üdülőtellek környezetének megóvása. A villany és vízvezeték soron kívüli kiépítéséért sikerrel harcoltak. Az önkormányzat a nem tervezett fejlesztéshez hozzájárult.

A tóval függ össze a horgászegyesület működése. A mintegy 150 tagnak a horgászat feltételcincik biztosítása folyamatos feladatot jelent. A tó karbantartása, a haltelepítés szervezése, a horgászversenyek a sikeres tevékenységek közé tartoznak.

A tűzoltó egyesület a kistrégióban oltási feladatokat is vállal. A tűzoltóságokról szóló törvény szerint helyi tűzoltóság működtetése kötelező. A korábbi egyesületi lét hagyományai azonban még nem veszték ki egészen.

A vállalkozók klubja új képződmény. A helyben működő vállalkozók polgármesteri biztatásra tömörültek. A működéstől mindkét fél előnyöket remél. A hivatal felhatalmazott képviselőkkel tárgyalhat. A tagok számára alkalmas fórum a közös érdekek megfogalmazására, a képzésre, az egyre növekvő szponzori igények arányos elosztására.

A Máltai Szeretetszolgálat aktivistái a szervezet célkitűzései szerint adománygyűjtésben, osztásban jeleskednek. Rajtuk keresztül az arra rászorultak jutottak már gyógyszerhez, ruházathoz, élelemhez. A gyűjtött adományok eljutottak Kárpátaljára, Erdélybe.

A gazdakör feltett szándéka az állattartás és a földművelés népszerűsítése. A szétvert termelőszövetkezet helyébe újat nem akarnak létrehozni, de tagjaik számára közösen finanszírozott szolgáltatásokat szerveznek. A falujegyző segítségével tájékozódnak a piac sajátosságairól, az igénybe vehető támogatási formákról. Egymást is tanítják a földművelés és állattartás fogásaira, ez utóbbira különösen a fiatalok esetében van nagy szükség.

A szervezetek mindegyikére jellemző, hogy támogatás nélkül nem tudnának működni. Az önkormányzati költségvetések készítésének időszakában külön-külön alkufolyamatok eredményeképpen alakul ki az egy közösségre eső támogatási mérték. A pályázati lehetőségekkel majd minden szervezet próbálkozik több-kevesebb sikerrel. A tagdíjak a működési kiadásokat sem fedezik. Saját tulajdonnal csak a lakásszövetkezetek és a parabola társaság rendelkezik.

A művelődési házon belül vagy ahhoz közelállóan működnek állandó művelődő közösségek. A nyugdíjasok népdalköre nemrég alakult. Az idős emberek mintegy fiatalágukra emlékezve hívták újra életre a csoportot. A sikeres fellépések, a helyi adásokban való rendszeres szereplési lehetőség erőt ad a további munkához.

A paxit ifjúsági klub a középiskolás fiatalokat tömöríti. Társasági életük a hétvégékre és a nyárra koncentrálódik.

A műszaki klub a gyárban a dolgozók találkozási helye. A rendelkezésre bocsátott külön épületrész alkalmas a képzések és továbbképzések szervezésére, a névnapok, a nyugdíjas búcsúztatók, az üzemi bulik megtartására.

Az aerobic klub a nevében foglalt tevékenység iránt érdeklődő 20-30 nő részére biztosítja a közösséghez tartozás érzését.

rolásától eltekintünk, mert a helyi társadalom szerkezetének alakulásában meghatározó szerepük nincsen. A művelődési házban ma működő közösségek mindegyike előtt ott volt

az egyesülettel alakulás lehetősége. A csoportok mindegyike úgy gondolta azonban, hogy biztosabb az intézmény ki számítható ingyenes segítsége.

A helyi társadalom sajátos képződményei az asztaltársaságok. A nyilvános helyen vagy lakáson szerzett összejöveteleket a helyi nyilvánosság érzékeli, neki jelentőséget tulajdonít. A szerveződések a kártya, a gyerekkori barátság, az azonos munkahely, az azonos érdeklődési kör, az azonos évjárat tartja össze. A társaságok igen zártak.

A település szerkezetére a ma is használatos településrészi elnevezések jól utalnak: Alvég, Felvég, Réteskert, Újváros, Templomköz, Gyári lakótelep, Új lakótelep, Lordok háza, Recska, Tűlsó sor, Cigánysor. A kisvárosias település infrastrukturálisan igen fejlett. A régi cementgyár miatt, de különösen az új cementgyár építéséhez kapcsolódóan Bélapátfalva megelőzte a többi hasonló nagyságrendű települést. A szilvásváradai Fogathajtó Világajnokság révén kapott a falu crossbáros telefont, akkor amikor másutt még dugdosóst használtak. A gyár gáztüzelésre való áttérése indokolta a település bekötését is. Az elszármazott, hatalomba került állami és pártvezetők sokat lendítettek a községen. Az akkor még állami vállalként működő régi cementgyár igazgatója, egyben országgyűlési képviselő érte el, hogy a tervezett új cementgyárat Bélapátfalván építsék fel. A kész tervek Eger határában Felnémetre gondolták a létesítményt telepíteni. A tízmilliárdnál nagyobb összeget a község területén építették be. Ne feledjük megemlíteni, hogy a mindenkori tanácsai és önkormányzati vezetés kiemelt figyelmet fordított és fordít ma is a városias életfeltételek megteremtésére. A település egészében biztosított az ivóvízellátás, a szennyvíztisztítás, a gáz, a hulladékiszállítás. Egy-két bekötő út kivételével mindenütt portmentes út épült. Az intézmények kiépítettsége megfelelő. Az egészségügyi ellátás differenciált: gyermekorvos, két körzeti orvos, hétvégi ügyeleti ellátás, labor, reumaterápia, nőgyógyászati szakrendelés, két fogorvosi körzet, anya és csecsemővédelmi tanácsadás, gyógyszerház. Működik óvoda, általános iskola körzeti feladattal, idősök napközi otthona, házi szociális gondozás, szociális otthon, művelődési ház, szálló, tűzoltóság, 8 élelmiszerbolt, 2 étterem, 4 kocsmá, 2 presszó, műszaki cikkek boltja, 2 autóalkatrészbolt, bébiruházati bolt, posta, takarékszövetkezet, TÚZÉR, regionális vízmű. Talán nem is véletlenül fogalmazódik meg az itt élőknél, hogy kihasználva a kistrégió centrumában elfoglalt központi hely előnyeit, mielőbb várossá szeretnének válni. Összességében megállapítható, hogy a település lakónépességéhez képest az állampolgár számára sok lehetőség nyílik arra, hogy megélje a közösséghez tartozás élményét. A közügyekről mondott egyéni vélemények megméretnek egy-egy csoporton belül, a szerveződések véleménynyilvánítási lehetősége adott. Mód van arra, hogy az egyén saját vagy közösségi érdekeit megfogalmazza, s azt maga vagy véleményirányítója, esetleg választott vezetője révén artikulálja. A társas lét fentebb leírt megjelenési formái alkalmasak arra is, hogy a település irányítói folyamatosan érzékeljék a kontrollt, a lakossági beleszólási igényt.

A művelődési házban működő gyermekközösségek felszo-

A bélapátfalvai kábeltelevízió

Faluhelyen vasembernek nevezik azt a hangosbemondó rendszert, melynek elsődleges célja a közérdekű információk továbbítása, a lakosság tájékoztatása. A közlemények mindig így kezdődtek: Halló, halló figyelem! Ezen hirdette a tanács a kutyaoltás idejét és helyét, a vásárok időpontját, a tanácsi közleményeket. Ezt vették igénybe a nem helyben lakó áru-sok, a település közintézményei. Innen tudhatták meg a polgárok mikor van az óvodai és iskolai beíratás, mikor lesz a tanévnyitó, tanévváró.

A vasember előregedett, nem fedte le a község egész területét. A közleményeket csak a főutca környékén élők hallhatták és csakis akkor, ha házon kívülre jöttek és nagyon figyeltek. A hangszórók egy része nem működött, más része rekedtesen szólalt meg.

A Nagyközségi Közös Tanács a problémát érzékelte és programot dolgoztatott ki a vasember felújítására. A kalkulált bekerülési költség meghaladta az egymillió forintot.

A frissen alakult pártok képviselői az utolsó hónapokban már állandó meghívottként ott ültek a VB üléseken. Javaslatukra a vasember teljes felújítását elvetették a testület tagjai. A ZTV kedvező működési tapasztalatai alapján az a döntés született, hogy kezdődjék meg a településen a kábelrendszer kiépítése. A végleges döntés kialakulását segítette, hogy a településrészek lakói gyakran kérdezték a tanácsadókat, náluk mikor lesz kábeltévé. A ZTV kapcsán a közvéleményben formálódóban volt ezidőtájt egy negatív vélemény is. A lakótelepen élők amúgy is kivételezett helyzetét a ZTV működése tovább növelte.

A faluban élők szénrel tüzelnek, a lakótelepen élők állami támogatást kapnak a távfűtéshez. Kevesebb pénzért folyamatos melegben élnek, miközben nem kell bajlódniuk a szén beszerzésével, behordásával, a hamuzással. A kérdést sarkosan úgy is megfogalmazták, hogy miért mindig a lakótelepen élők részesülnek először a jóból s csak másodjára a faluban élők.

A vasember ügye lekerült a napirendről. Az erre a célra szánt 1 millió forintot a kábelrendszer kiépítéséhez támogatásként megadta a Végrehajtó Bizottság. A kötelezettségvállalást azonban már az újonnan alakult önkormányzat teljesítette 1990 májusában.

A település egészét átfogó rendszer kiépülésére több mint öt esztendőre volt szükség. Az öt esztendő minden éve hozott valami újdonságot. Bővült a bekötötték száma, a nézhető csatornák száma emelkedett, a kazettaadást felváltotta az élőadás, megjelent a képűjság, a keverőpult beszerzésével a durva váltások helyett úsztatott képek váltak láthatóvá a képernyőn, a stúdióban riportok készültek, megjelent a főcím, az embléma...

1996-ra a rendszerbe 720 család van bekötve, a rendszer kiépítettnek tekinthető.

1990 nyarán az időközben megalakult Parabola Társaság közgyűlési határozatával pályázatot hirdetett a nagyközség családi házaiban történő műholdas adások vételét szolgáló rendszer kiépítésére. A pályázaton 2-4 utca lakóiból alakult társulások pályázhattak. Elvárásként fogalmazódott meg, hogy a pályázó társulás alakulási jegyzőkönyvvel, jelenléti ívvel bizonyítsa megalakulását. Be kellett csatolni a társulási szerződést, a telepítésre vonatkozó térképet, a rendszerre rákötni kívánók nyilatkozatait és fizetési kötelezettségvállalását.

A helyben lakók hozzáedződtek és el is fogadták azt a gondolatot, hogy a település, s benne az egyén fejlődése csak úgy biztosítható, ha mindenki kiveszi részét a költségekből. Így juthattak ivóvízhez, úthoz, gázhoz, telefonhoz. Miért juttattak volna más módon közösségi televízióhoz?

1992 elején az élő adások helyszíni közvetítéséhez szükséges káblek beszerzéséhez a Nagyközségi Önkormányzat Képviselőtestülete újabb támogatást biztosított 100 ezer forint értékben. A vásárlás eredményeképpen a település három közintézménye vált arra alkalmassá, hogy az ott történő eseményeket egyenes adásban lehessen továbbítani.

A helyszínek kiválasztását talán nem is kellene külön indokolni. A polgármesteri hivatalban tartja üléseit a képviselőtestület. Az ülések élő közvetítése régóta szerepelt a társaság programjában. A templom egy falu közösségének ugyancsak fontos intézménye. Így vált lehetővé az egyházi jeles alkalmak megmutatása. Az idős, templomba már nem járó nem kis számú néző különösen örömmel fogadta a lehetőséget. A művelődési ház a kulturális események színhelye, sok olyan rendezvénynek ad rendszeresen helyet, mely megérdemli a közfigyelmet, a tévé nyilvánosságát. A csatlakozópont itteni kiépítését az is indokolta, hogy a művelődési házba került kialakításra a stúdió.

A helyi csatorna TV3 elnevezésű. Leggyakoribb műsorfajtája az élő stúdióműsor.

A híradó, korábban falumagazin legfőbb célja a tájékoztatás. Hetente egyszer, kedden jelentkezik. Szerkezete a kezdetektől a mai napig alakul, változik. Jelenleg a szignállal, a településről készített felvételekkel és a híradóban megjelent személyiségek felvillanó képeivel, sikeres saját kezdeményezésű programok kockáival kezdődik. Ezt követi a híradó műsorvezetőjének rövid köszöntője és a program rövid, tömör, figyelemfelkeltő áttekintése. A nézők előre is tájékozódhatnak a képűjságban a híradó részletes programjáról.

Az adást követő szerdától az adásnap keddjén kora délutánig készített előre felvett anyagok bejátszása, a konzervanyagok vetítése folyik. A kettőnél több azonos témájú, vagy tárgyában hasonló anyagokat együvé szerkesztik és összefoglaló rovatcím alatt mutatják be. Ilyen például a Hírturmix, mely a település életével kapcsolatos rövid információkat tartalmazza. Új vállalkozások címszó alá kerülnek az időközben megnyitott vállalkozásokról szóló tudósítások. Az önkormányzati közlemények a polgármesteri hivatal lakosságot érintő anyagait dolgozza fel.

A híradó elsősorban a gyors, pontos információátadás eszköze. A TV3, tekintettel a ritka jelentkezésre megengedi a hosszabb lélegzetű riportok készítését a híradón belül.

A hírekben, információkban a település lakóit érintő, az állampolgári és a fogyasztói léttel összefüggő információk hangzanak el. A hírek szólhatnak a gyerekekhez, szülőkhöz, tudósítanak azokról az eredményekről, melyeket a község lakói értek el bármely területen. A fontosabbakat a nézők másnapról a képűjságban is olvashatják.

A játék a híradó profilt a magazinműsor felé eltoló része a programnak. A stáb a nézettség növelésére vezette be. A műsor első részében két-három kérdés hangzik el, a nyeremények kisorolása még a híradó befejezése előtt megtörténik.

A stáb szívesen emlékszik vissza arra az egész napos családi játékos vetélkedőre, melyet külső helyszínről, a pártok házából közvetítettek egyenes adásban.

A feladványok helyes megfejtése sikerélményt ad, az igazi vonzerőt azonban a nyereség lehetősége biztosítja. A játékok megkívánta nyereményekre sem a társaság, sem a TV3 költségvetésében nincs fedezet. A kialakult gyakorlatnak megfelelően a helyi vállalkozói kör biztosítja az ajándékokat.

A televízió fontos feladatának tekinti, hogy a település egészét, vagy kisebb közösségeit érintő eseményeket rögzítse. A programokon résztvevők nagy száma, a téma közérdekűsége indokolhatja a rögzítést.

A parlamenti választások időszakában tizenkét jelölt mondhatta el gondolatait, fejthette ki véleményét, vitatkozva akár a többi jelölttel is. Az önkormányzati képviselőválasztás időszakában minden jelölt elmondta programját. Ezek a felvételek jól szolgálták a választópolgárok tájékoztatását. A visszajelzésekből tudni lehet, hogy igen magas volt a nézettség ezeknek a műsoroknak.

A képviselőtestületi ülésekről készített összefoglalók a község zömét érdeklik. A vallási ünnepekhez kapcsolódó misék azokhoz is eljutnak, akik azon részt venni nem tudtak. A felvételek révén is közzé válik a ballagás, a farsangi ünnepek és bálók, a Callange Day eseményei, az október 23-i ünnepség, a búcsú, az Építők Napja, a húsvéti locsolkodás, a közmeghallgatás, a falugyűlés, a sportesemény, az iskolások fordított napja és művészeti jellegű versenyei, az utcabál, a horgászverseny, a Parabola Társaság közgyűlése, a nótaest, az idősek ünneplése, a nyugdíjasoknak szánt műsor.

Az eseményrögzítés a tévé epikus műfaja. A kamera ráérősen arcokon, tevékenységeken elidőzve lassú kameramozgással követi az eseményeket. A totálképek és a premier pláncok váltogatják egymást. A jövődöbéli néző számára igen fontosak az arcok. A helyi televízió varázsát többek között éppen az adja, hogy a dobozba zárt képen ismerősök jelennek meg. Az azonos korosztályúak egy ekkora településen személyesen és névről is ismerik egymást, szívesen nézik a másikat. Az emberek azonban szívesen nézik önmagukat is. A rögzített műsor külön érdekessége, hogy az aki részese volt az eseménynek, az is megnézheti. Az emberek napokig beszélnek egy-egy ilyen felvételről. Nem szabad azonban azt hinnünk, bár sokat beszélünk róla, hogy csak a külsőségek a fontosak. Éppen az érzelmi közelség miatt a megszólalások, a gondolat-tartalmak is jobban rögződnek. A társaság a nézők kérésére arról döntött, hogy az eredeti felvételekből kiválasztott részt, részeket ingyenesen másolja át azoknak, akik kéri.

A konzerv műsorban a mára már általános iskolából balagó óvodás gyermekkel találkozhatnak szülei. Az akkor még általános iskolás lehet, hogy ma már szülő. Az idősebbek még élő családtagjai és rokonai azóta elhalt szeretteikkel találkoznak a képernyőn. A népszerű program hetente jelentkezik.

Az önálló csatornán a képűtség jelenti a TV3 megjelenésének folyamatosságát. A nap huszonnégy órájában üzemel. Kikapcsolására csak adásidő alatt, vagy a szerkesztés idején kerül sor. A képűség a nézők kedvenc olvasmánya. A nézői szokások úgy alakultak, hogy a munkából hazatéréskor, a csatornák váltogatásakor akár naponta többször is beleolvasnak az anyagba.

A szerkesztő a képűség frissességének, folyamatos töltésének érdekében rengeteget foglalkozik az információk gyűjtésével, feldolgozásával. A fizetett hirdetések házhoz jönnek, velük van a kevesebb feladat. A helyi vállalkozói kör a kezdeti idegenkedés után elfogadta a képűságot, mint reklámeszközt. A saját pénztárgépen tapasztalt forgalomnöveke-

dés jó ajánlólevélnek bizonyult. Gyarapszik az egyéni hirdetések száma is. Sikerességét mi sem bizonyítja jobban annál, hogy a több millió forintot érő ingatlant a képűségben megjelenést követő két órában sikerült eladni. A legtöbb energiát a közérdekű információk naprakészségének biztosítása emészti föl. Folyamatos, kétoldali kapcsolat kialakítása vált szükségessé a polgármesteri hivatallal, az önkormányzati fenntartású intézményekkel, a civil szervezetekkel.

A Parabola Társaság Közművelődési Egyesület elnöke, a helyi adás szerkesztője és a művelődési ház népművelője ugyanaz a személy. Ez a funkciószorozás előnyökkel is jár. A művelődési háznak, mint szűkös költségvetéssel rendelkező intézménynek nem sok lehetősége van saját érdekcincn érvényesítésére. Önmagában a költségvetési tárgyalásokon rendre alul marad a többi ugyancsak a polgármesteri hivatal fenntartásában működő intézménnyel szemben. A pénzügyi korlátok ugyan a művelődési ház nyitva tartásának folyamatosságát nem veszélyeztetik, de a lakosság számára érzékelhető szolgáltatások körét szűkítik. A közös fenntartás korábbi előnyei megszűntek. A cementgyár és az önkormányzat egyre kevésbé támogatja a közművelődési tevékenységet. A használói kör sem jelenleg, sem a közeli jövőben önállóan eltartani az intézményt nem tudja. A Parabola Társaság Közművelődési Egyesület szervezetsége révén a település nagyobb hányadát reprezentálja. Igénymegfoglalásának nagyobb a súlya, teljesítésük elől az önkormányzat kitérni nem nagyon tud. Kitérni nem is akar, mert saját szerepértelmezése szerint a lakosság boldogulását hivatott segíteni, s a boldogulás, a közérzetjavítás egyik lehetséges eszközt látja a kábeltelevízió működtetésében. Végső soron a társaság problémái megoldandó közügyként jelennek meg.

A helyi adás a nyilvánosságszervezés eszköze, s mint ilyen hatalmi tényező. Közvéleményt formál tárgyszerűséggel, szerkesztési elveivel. Függetlenségével sok mindenre alkalmas.

A TV3 működésével és a művelődési házba telepítéssel olyan feladat jelent meg az intézmény falai között, mely áttételesen az intézmény fennmaradását hosszú távon is garantálja.

A Parabola Társaság 1991-es alakulásakor Heves megyében fehér hollónak számított.

Az újszerűségről a társaság erkölcsi és szakmai tökéletet követelt. A Heves Megyei Művelődési Központtal és a Nagyközségi Polgármesteri Hivatallal közösen 1992 februárjában tanácskozást szervezett "A helyi televíziózás lehetőségei és megvalósítása" címmel. Harmincnegye település képviseltette magát. Az egész napos programon népművelők, műszaki szakemberek, polgármesterek vettek részt. A helyszíni bejárást követően megtekintették a stúdiót, találkoztak a stábbal, megnézték az adásokról készült felvételeket. A kábelrendszert kiépítő vállalkozó is válaszolt a kérdésekre. A kiadott segédlet tartalmazta az alapszabályt, az engedélyezési kérelmet, a vállalkozói szerződést, a belépési nyilatkozatot, a KSH besorolást, az APEH állásfoglalását, a fizetendő szerzői díjat, a megkötött biztosítást, a költségvetést, munkaprogramot. A társaság tehát közreadta az alakuláshoz és működtetéshez szükséges teljes dokumentációt. Utólag derült csak ki, milyen nagy jelentőségű volt ez a fórum. Mára az akkor jelenlevő települések mindegyikén működik kábelrendszer és helyi adás.